

РЕЦЕНЗІЇ

DOI: 10.33498/Юш-2025-03-171

Анатолій Колодій

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
головний науковий співробітник відділу дослідження
проблем правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОКУСІ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ*

В умовах стрімких соціальних трансформацій і динамічного розвитку різних технологій виникає необхідність забезпечення належної адаптації законодавства до нових викликів. Вирішення цього завдання передбачає насамперед удосконалення правотворчої діяльності уповноважених суб'єктів владних повноважень, яка виступає основою ефективного функціонування правової системи кожної держави. Високі темпи глобалізації, широке впровадження інформаційних технологій практично у всі галузі та сфери суспільного життя, так само як і електронних платформ взаємодії між органами влади та громадянами, потребують розробки та застосування нових підходів до оптимізації правотворчості, яка в сучасних умовах повинна мати більш гнучкий характер з метою забезпечення не лише правової стабільності суспільного розвитку, а й своєчасності прийняття нормативно-правових актів, які зможуть ефективно регулювати сучасні суспільні відносини.

Монографія “Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади”¹ являє собою актуальне та важливе дослідження у сфері правознавства, яке охоплює широкий спектр теоретичних і практичних питань, пов'язаних з правотворчою діяльністю сучасної демократичної держави. Монографічне дослідження складається з трьох частин, кожна з яких присвячена найважливішим аспектам вивчення сучасної правотворчості: від концептуальних засад і методів її здійснення до визначення інструментарію оптимізації правотворчого процесу та праксеологічного аналізу практики правотворчості. Об'єктивність, доктринальна виваженість та обґрунтованість представленого дослідження, а також всебічний і докладний розгляд проблем сучасної правотворчості роблять цю монографію особливо цінною як для науковців, так і для представників юридичної практики та посадових осіб органів публічної влади, які займаються правотворчою діяльністю.

Перша частина монографії, присвячена філософсько-правовим, онтологічним, методологічним засадам розвитку сучасної правотворчості, а та-

© Анатолій Колодій, 2025

* Рецензія на монографію “Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади” за загальною редакцією Н. М. Пархоменко.

¹ *Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-правові засади* (Н. М. Пархоменко заг. ред., Юрінком Інтер 2025) 512.

кож дослідженню її ціннісних і міжнародних стандартів, є основоположною складовою дослідження. У цьому контексті цікавим є авторський підхід до розуміння змісту правотворчості, в якому відображаються певні стани об'єктивної дійсності, що проявляються у відповідних результатах цієї професійної діяльності, тобто в конкретних правових нормах. Відтак обґрунтовується, що зміст правотворчості – це її основні ідеї, цілі, думки та позиції її суб'єктів, дійсність, відтворена у свідомості нормотворця та втілена у формі правових норм різної юридичної сили, які закріплюють моделі поведінки учасників відповідних правовідносин, їх права і обов'язки, механізм їх реалізації, юридичну відповідальність за їх порушення тощо.

Одним із найбільш актуальних питань, досліджених у монографії, є проблематика ціннісних засад правотворчої діяльності в умовах дії правового режиму воєнного стану. Автори справедливо відзначають, що в умовах війни формується нова структура або ієрархія цінностей права, які в процесі правотворчої діяльності транслуються в законодавство, створюючи основні нормативні засади для отримання перемоги та відновлення миру, збереження державності та суверенності влади українського народу як загальносуспільних демократичних цінностей, для можливості забезпечення подальшого демократичного розвитку тощо. Публічний інтерес і публічне благо як цінності права набувають первинності за рахунок перерозподілу аксіологічного потенціалу права, що в умовах воєнного стану є визначальною передумовою забезпечення всіх інших цінностей права. Такий ракурс дослідження надає можливість краще зрозуміти, як ціннісні засади права можуть бути адаптовані під специфічні умови та виклики сьогодення.

Крім цього, у розділі, присвяченому онтологічним і гносеологічним модусам пізнання феномену правотворчості, автори пропонують цікаві та оригінальні ідеї осмислення сутності та природи правотворчої діяльності, що надає можливість поглибити дискусію про функціональне призначення правових норм та їх роль у суспільному житті.

Друга частина монографії робить акцент на інструментальних аспектах правотворчої діяльності, що є суттєвим внеском у дослідження особливостей розвитку правотворчості на сучасному етапі. Цілком очевидним є те, що ефективність правотворчості неможливо забезпечити без використання адекватних інструментів і алгоритмів у процесі створення правових норм, і у цьому контексті представлена монографія має велику практичну цінність.

Одним із найважливіших аспектів другої частини монографії є аналіз правового моніторингу як засобу оптимізації законодавства. Слід погодитися з авторами, що правовий моніторинг має систематичний, комплексний характер, здійснюється відповідними суб'єктами з метою спостереження, аналізу, узагальнення, оцінювання, прогнозування якості та ефективності норм права як у процесі правотворчості, так і у процесі правозастосування. Правовий моніторинг є важливим інструментом своєчасного виявлення правових прогалин і неефективних норм, а також їх усунення. Саме тому концептуалізація знань щодо правового моніторингу як різновиду сучасних науково-організаційних технологічних засобів сприятиме удосконаленню правотворчого процесу, його модернізації та оптимізації, коригуванню

стратегічного напрямку правового впливу та отримання очікуваного суспільством результату.

Цифровізація правотворчої діяльності є ще однією важливою темою, яка розкривається у монографії. Автори справедливо зазначають, що використання сучасних технологій у процесі розробки законодавства може значно підвищити ефективність правотворчого процесу, оскільки в умовах цифровізації суб'єкти правотворчої діяльності мають можливість більш оперативно аналізувати суспільні трансформації та приймати такі нормативні рішення, які більшою мірою відповідають вимогам часу. У цьому контексті в монографії, зокрема, відзначається, що штучний інтелект у правотворчості може бути використаний для проведення статистичних аналізів наявних нормативно-правових актів, пошуку й оптимізації дублюючих норм або усунення суперечностей, виявлення корупціогенності й прогнозування правозастосовної практики.

Третя частина роботи присвячена конкретним питанням правотворчої практики. У ній автори монографії надають, з-поміж іншого, полемічний огляд актуальних проблем нормотворчих практик в Україні. Важливість цього розділу полягає у тому, що в ньому висвітлюються важливі практичні питання правотворчості, що робить це дослідження особливо актуальним як для суб'єктів правотворчої, так і правозастосовної діяльності.

У цьому контексті варто назвати також розділ, присвячений аналізу правових прогалин у правовому регулюванні. Адже проблема невідповідності правових норм і реальних потреб суспільства є актуальною практично для всіх сучасних демократичних держав, і в цій монографії пропонуються конкретні шляхи вирішення цієї проблеми. Цікавим при цьому є висновки, що усунення правових прогалин потребує насамперед правильного розуміння об'єктивних закономірностей функціонування та розвитку всієї системи соціонормативної регуляції, адекватного визначення та оцінки темпорально-просторового контексту взаємозв'язку та взаємодії відповідних соціальних регуляторів, а також забезпечення оптимальної моделі узгодженості, балансу публічних і приватних інтересів у суспільстві стосовно структури та змісту закріплюваних у законі прав, свобод, обов'язків, інтересів та вищих соціальних цінностей, механізмів їх визнання, охорони, захисту та обмеження з боку держави, що відповідає потребам і запитам стабільно функціонуючого правопорядку.

Необхідно також зазначити, що представлена монографія має декілька безумовних переваг, серед яких потрібно передусім виокремити комплексний підхід авторів до обраної проблематики дослідження, який охоплює важливі теоретичні та практичні питання розвитку сучасної правотворчості. Докладне дослідження філософських, методологічних і прикладних аспектів правотворчості свідчить про глибоке розуміння цієї теми. Авторському колективу на високому фаховому рівні вдалося синтезувати сучасні наукові досягнення у сфері правотворчості з реальною практикою її здійснення, що робить представлене дослідження особливо цінним для різних спеціалістів.

Водночас, незважаючи на те, що монографія пропонує цікаві та необхідні ідеї для розвитку сучасної правотворчої діяльності, необхідно зазначити,

що в деяких розділах не вистачає більш деталізованого аналізу міжнародних практик правотворчості, присвяченого, зокрема, вивченню моделей правотворчості в інших державах та їх адаптації до національних умов. Ґрунтовний аналіз таких зарубіжних правотворчих практик надав би можливість суттєво збагатити зміст представленої наукової роботи.

Крім цього, в окремих розділах монографії досліджується, скоріше, ідеалістична концепція правотворчості, а не її реальна практика, а деякі аспекти розвитку сучасної правотворчої діяльності, зокрема такі, як конфлікт інтересів у процесі правотворчості або вплив на неї політичних чинників, досліджені недостатньо.

Підсумовуючи, зауважимо, що монографія “Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади” є однією з вагомих наукових праць, що характеризується новизною та є значним внеском у розвиток вітчизняної юридичної науки і практики. Робота виконана на високому фаховому рівні та являє собою важливий і корисний ресурс для науковців та юристів-практиків, публічних службовців, а також всіх тих, хто цікавиться проблемами сучасного розвитку національної правової системи України. Монографія сприяє кращому розумінню сутності, природи та особливостей сучасної правотворчої діяльності, її функціонального призначення в трансформаційних реаліях демократичного розвитку, а також параметрів її оптимізації в контексті викликів сьогодення.

Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-правові засади: монографія / за заг. ред. Н. М. Пархоменко. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 512 с.

Монографію присвячено дослідженню сучасних підходів до визначення концептуальних і методологічних засад правотворчого процесу, його модернізації та оптимізації, корегуванню стратегічного напрямку правового впливу та отримання очікуваного суспільством результату. Окрім того, визначено онтологічно-гносеологічні засади та чинники оптимізації правотворчої діяльності, охарактеризовано правотворчу діяльність як правову категорію та різновид юридичної діяльності; розкрито зміст принципів правотворчої діяльності та її моральні засади; досліджено сутнісні характеристики правових прогалин як результату правотворчої помилки; проаналізовано види правотворчої діяльності; визначено шляхи підвищення ефективності правотворчості в умовах воєнного стану та євроінтеграції; охарактеризовано функції правотворчої діяльності тощо.

Монографія розрахована на широке коло читачів, серед яких – науковці, суб’єкти правотворчості, політики, юристи-практики, докторанти, аспіранти, широкий загал громадянського суспільства.

<https://jurkniga.ua/contents/optimizatsiya-pravotvorchoi-diyalnosti-teoretiko-pravovi-zasadi.pdf>